

Péczei Anna, Varga Gergely:¹ A Trump-adminisztráció nemzetbiztonsági csapata

Vezetői összefoglaló

- A Trump-adminisztráció tagja között számos külpolitikai kérdésben jelentős világnézeti különbségek mutatható ki, amelyek sok esetben vezethetnek ellentmondásokhoz a kormányzaton belül.
- Bár az első néhány hónap után már láthatók a kommunikáció normalizálódására utaló jelek, az Egyesült Államok partnerei számára továbbra is problémát okozhat az adminisztráción belüli bizonytalanság egyes kérdésekben.
- Radikális irányváltások – mint amilyen a NATO-ból történő hirtelen kilépés, egy amerikai–orosz összeborulás, vagy a szíriai Aszad-rendszer támogatása lenne – nem várhatók a washingtoni külpolitikában. Ugyanakkor már most érezhetőek a hangsúlyeltolódások az Obama-adminisztráció politikájához képest. Így például a tradicionális amerikai–szaúdi kapcsolatok megerősödésére, az „Iszlám Állam” elleni harc fokozására, az Iránnal szembeni kritikus retorika erősödésére és a transzatlanti kapcsolatok lazulására számíthatunk.
- Szervezeti szinten a legfontosabb változás a Külügyminisztérium szerepének és költségvetésének csökkentése lehet, amely a védelmi minisztérium megerősödését eredményezheti.

A nehézségekkel terhelt és szokatlan kezdés után lassan összeáll a Donald Trump kormányzatának nemzetbiztonsági csapata. Az új elnököt számos hagyományos világnézettel rendelkező, tapasztalt szakember mellett a mainstreamtől eltérő külpolitikai nézeteket valló tanácsadó is segíti a politikai döntéshozatal során. A különböző álláspontot képviselő kulcsemberek szerepe, illetve az elnök kül- és biztonságpolitikai prioritásai a kampány során tett ellentmondásos ígérek, majd azok visszavonása miatt egyelőre kérdésesek. Az említett tényezőket, valamint az új elnök sajátos világnézetét és irányítási elveit figyelembe véve annyi azonban megállapítható, hogy az eddigi elnökváltásokhoz képest nagyobb bizonytalanság jellemzi az Amerikai Egyesült Államok jövőbeli kül- és biztonságpolitikai irányvonalát. Írásunk célja, hogy az USA előtt álló legfontosabb kérdésekre választ találjon az elnök nemzetbiztonsági csapatában lévő meghatározó személyek külpolitikai nézeteinek bemutatásával és értelmezésével.

Bevezetés

Donald Trump kampányának és elnöki programjának egyik leghíresebb mottója „Amerika elsőbbsége” („America First”) volt. A kifejezés az amerikai külpolitika-történet „jacksoniánus” hagyományát idézi fel, melyet a nemzetközi kapcsolatok nacionalista és kereskedelmi alapokon nyugvó megközelítése jellemez. Ebből kiindulva az elnök célja nem a világ vagy más országok Amerika képére való formálása, hanem az, hogy az amerikai nemzetbiztonsági érdekeket fenyegető kihívásokra hatékony és kemény válaszokkal reagáljon. Ebből következik, hogy kihívóinak és ellenfeleinek erőpolitikával, kemény hatalmi eszközökre támaszkodva kíván válaszolni. Az elnök külpolitikai irányvonala – amennyire ezt most meg lehet ítélni – a politikai és választói bázisa által támasztott elvárásokon alapul, amelyek középpontjában a kereskedelmi kérdések, a terrorizmus elleni fellépés és a migrációellenesség állnak. A hivatalban töltött első pár hónap intézkedései is az említett elvárásokhoz kötődtek: a Csendes-óceáni Partnerségből való visszalépéstől kezdve az előzetesen hét muszlim országot érintő bevándorlási tilalom bevezetésén, a védelmi költségvetés emelésén, a mexikói határra ígért fal építési munkálatainak megkezdésén

¹ Péczei Anna (anna.peczeli@uni-nke.hu), az NKE Stratégiai Védelmi Kutatóközpontjának tudományos munkatársa.
Varga Gergely (gergelyvg@yahoo.com), az NKE Stratégiai Védelmi Kutatóközpontjának külső munkatársa.

keresztül egészen a szövetségesek felé kommunikált, a tehermegosztásokat és az amerikai elkötelezettség mértékét érintő különböző üzenetekig és a párizsi klímaegyezményből történő kilépésig.

Jóllehet az elnök a kampánya alatt tett számos ígéretével kapcsolatban ma már jóval árnyaltabban fogalmaz, ez nem jelenti azt, hogy teljes mértékben eltérő irányvonalat képviselne az akkor vázolt elképzelésekhez képest. Az elnök adminisztrációjának törekvései ugyanis az említett prioritások mentén körvonalazódnak, s bár jelenleg a változások ideje és üteme még kérdéses, ez utóbbiakat nagyrészt a Trump-kormányzat nemzetbiztonsági csapatának belső vitái fogják meghatározni. Írásunk éppen ezért a kormányzaton belül jelen lévő lehetséges világnézetbeli különbségek áttekintésére törekszik, amit a nemzetbiztonsági csapat tagjainak bemutatásával, tapasztalati háttérük, valamint szakpolitikai kérdésekben való állásfoglalásuk felvázolásával kívánunk megvalósítani. A bemutatás sorrendjét a tagok csapatban elfoglalt helye és befolyása alapján határoztuk meg, bár fontos kiemelni, hogy még ma is nehéz pontos képet adni a tanácsadók szerepéről, hiszen ez adott témától függően változhat. A lista kialakításakor az elnökhöz való hozzáférést és közelséget, a tisztviselő szakmai portfólióját és annak Trump elnök világnézetében elfoglalt helyét vettük figyelembe. A bemutatást ugyanakkor – különösen az elmúlt hónapok eseményeit figyelembe véve – Mike Pence alelnökkel, lehetséges utóddal érdemes kezdeni, majd az elnök legközelebbi tanácsadóival folytatni.

Mike Pence, alelnök

Mike Pence alelnök – korábbi kormányzó és Indiana állam képviselője – alapvetően a konzervatív establishment elveit vallja. Az alelnök elkötelezett támogatója a szabadkereskedelemnek, határozott elképzelésekkel rendelkezik védelmi kérdésekben, keményen lép fel Amerika globális vetélytársaival szemben – az Oroszországi Föderációval, Kínával és Iránnal –, továbbá a hagyományos szövetségi rendszerek, partnerországok támogatását hangsúlyozza. Ennek megfelelően az elmúlt időszakban támogatta az Oroszországi Föderációt érintő szankciók fenntartását, fellépett a Kínába irányuló fegyverkereskedelem ellen, támogatta a szíriai rezsim elleni szankciókat, de kiállt az ENSZ-programok finanszírozásának szigorítása mellett is.² Az alelnök fontos szerepet játszott abban is, hogy az adminisztráció nemzetbiztonsági csapatába az establishmentet támogató republikánus vezetőség tagjai is bekerüljenek, beleértve a Nemzeti Hírszerzési Igazgatót, Dan Coatest, és a CIA igazgatóját, Mike Pompeot.³

Kiterjedt törvényhozói kapcsolatrendszerének és szakmai háttérének köszönhetően fontos összekötő kapocsként szolgálhat a Kongresszusban lévő republikánusok és a külföldi partnerek között. Pence létrehozta az egykori hírszerző tiszt, Andrea Thomson által vezetett saját nemzetbiztonsági tanácsadó csapatát, melyben neves szakemberek kaptak helyet.⁴ Az adminisztráción belül valószínűleg az USA globális vezető szerepének és politikai elkötelezettségének megtartása mellett fog kiállni. Ugyanakkor Mike Pence továbbra is támogatja az elnök által megfogalmazott külpolitikai irányvonalakat, melyek érvényesítése érdekében olyan mértékben fog kapcsolati rendszerére fog támaszkodni, ami nem jelent túl nagy konfrontációt a Fehér Ház más befolyásos csoportjaival szemben. Az alelnök mindenképpen saját hitelességének megőrzésére törekszik majd, amit szakmai vezetési képességeinek használatával, valamint megfontolt, előrelátó tanácsadással kíván megvalósítani.

² [Mike Pence on Foreign Policy](#), [online], 2017. 04. 18. Forrás: Ontheissues.org [2017. 04. 18.].

³ Josh ROGIN: [Mike Pence is quietly becoming a foreign policy power player](#), [online], 2017. 05. 06. Forrás: Chicagotribune.com [2017. 04. 18.].

⁴ Gabby MORRONGIALLO: [Pence expands his White House staff with 16 new hires](#), [online], 2017. 01. 25. Forrás: Washingtonexaminer.com [2017. 04. 18.].

H. R. McMaster, nemzetbiztonsági tanácsadó

A Trump-elnökség első nemzetbiztonsági tanácsadójának, Michael Flynn-nek a lemondása után H. R. McMastert nevezték ki a kulcsfontosságú posztra. Flynn kinevezésével ellentétben McMaster jelölését a politikai körök örömmel fogadták.⁵ McMaster altábornagyot az amerikai szárazföldi haderőnem egyik legtehetősebb és legműveltebb stratégjaként tartják számon, aki kiterjedt harctéri tapasztalatokkal is rendelkezik. Kinevezéséig a tábornok a Szárazföldi Haderőnem Integrációs Központjának (Army Capabilities Integration Center) előkészítésében vett részt. McMaster szolgált az iraki és afganisztáni háborúkban, illetve széles körben elismert hadtörténészként egyike volt azon kevés katonatiszteknek, akik a konfliktusok politikai és társadalmi komplexitását is felismerték, és a meglévő katonai stratégiát ennek megfelelően módosították. Irakban a lázadók elleni stratégia alkalmazása során Petraeus tábornok tanácsadójaként szolgált, majd az Afgán Nemzeti Haderő reformjának kidolgozásában is részt vett.

Ezzel a tapasztalattal a háta mögött valószínűleg nagy hatással lehet az adminisztráció „Iszlám Állam” elleni stratégiájának kidolgozására. Ugyanakkor elképzelhető, hogy az altábornagy árnyaltabb stratégiai megközelítése, különösen a Közel-Kelet viszonyában, szokatlan lesz a Fehér Házban dolgozó, fekete-fehér világgéppel rendelkező tisztviselők számára. Ezen túlmenően egy másik terület, az Oroszországi Föderációval való kapcsolat kérdése szintén olyan terület, ahol McMaster közelebb áll a hagyományos nemzetbiztonsági megközelítéshez, és kevésbé osztja az elnök véleményét. Moszkvára ellenséges revizionista hatalomként tekint, amellyel szemben az Amerikai Egyesült Államoknak hosszú távú stratégiát kell kialakítania.⁶

McMaster fő feladata ezzel együtt várhatóan az lesz, hogy rendet és összhangot teremtsen a döntéshozatali struktúra és az adminisztráció nemzetbiztonsági kérdésekkel kapcsolatos stratégiai kommunikációja között, ami problémásnak bizonyulhat a különböző világnézettel rendelkező kulcsfontosságú tisztviselők és az elnök improvizációs képességeinek fényében. Az adminisztráció kezdeti nehézségei – az ellentmondásos fogadtatásban részesülő bevándorlási tilalom, az orosz hivatalnokokkal kapcsolatos botrány, valamint a szakpolitikai kérdéseket érintő vegyes üzenetek – azt sugallják, hogy McMaster előtt rengeteg kihívás áll.

Steve Bannon, a Fehér Ház főtanácsadója

Steve Bannont tekintik a Fehér Ház fő ideológusának. Banki befektetésekkel és médiafinanszírozással foglalkozó üzletemberként sikeres karriert futott be. Ezután megalapította a jobboldali, a mainstream médiával szemben álló Breitbart online hírportált.⁷ Napjainkra, Trump elnök gazdasági populizmuson és szociális konzervativizmuson alapuló „Amerika elsőbbsége” („America first”) stratégia megálmodójaként tekintetnek Bannone.⁸ Ezzel együtt Bannon a liberális ideológia kritikusaként ismert, számos esetben hangoztatta, hogy mennyire nem ért egyet az amerikaiak által vezetett, hidegháború utáni liberális világrend kulcsfontosságú elemeivel. Ennek szellemében támogatja a protekcionizmust, elítéli a bevándorlást, kritikus olyan multilaterális intézményekkel szemben, mint például az Európai Unió, ennél fogva a bilaterális kapcsolatrendszerek kialakítását tartja előremutatónak⁹, valamint szkeptikus az Amerika számára aránytalan költségekkel és terhekkel járó szövetségi rendszerek és nemzetközi intézmények hasznosságával kapcsolatban is.

Bannon eredetileg tagja volt a Nemzetbiztonsági Tanács Legfelső Vezetői Bizottságának (Principals Committee) is – ami szokatlan egy olyan politikai tanácsadó esetében, aki nem rendelkezik nemzetbiztonsági

⁵ S.A. MILLER, Dave BOYER: [Trump's pick for national security adviser wins praise](#), [online], 2017. 02. 20. Forrás: [Washingtontimes.com](#) [2017. 04. 18.].

⁶ Alex LOCKIE: [Trump's new national security adviser is hawkish on Russia — a big reversal from Michael Flynn](#), [online], 2017. 02. 21. Forrás: [Businessinsider.com](#) [2017. 04. 18.].

⁷ [Steve Bannon: Who is Trump's key adviser?](#) [online], 2017. 02. 21. Forrás: [Bbc.com](#) [2017. 04. 18.].

⁸ Jonathan ROTH: [Historian Neil Howe on Bannon, Trump, and the possibility of civil war in the U.S.](#), [online], 2017. 02. 21. Forrás: [Businessinsider.com](#) [2017. 04. 18.].

⁹ Noah BARKIN: [Exclusive: White House delivered EU-skeptic message before Pence visit — sources](#), [online], 2017. 02. 21. Forrás: [Reuters.com](#) [2017. 04. 18.].

területen szerzett tapasztalattal –, ám röviddel kinevezése után el kellett hagynia ezt a pozíciót. Ez a fejlemény a hagyományos republikánus külpolitikai elit előretörését és a Bannon neve által fémjelzett politikai irányvonal háttérbeszorulását jelezte az adminisztráción belül. Ugyanakkor Bannon „Stratégiai Kezdeményezési Csoport” (Strategic Initiative Group) néven egy nemzetbiztonsági kérdésekkel foglalkozó tanácsadói testületet alapított a Fehér Házban belül, és továbbra is jelentős befolyással bír az általános politikai kérdésekben.

Jared Kushner, a Fehér Ház főtanácsadója

Az elnök vejét a kampány alatt az egyik legbefolyásosabb szereplőként tartották számon, kitüntetett tanácsadóként pedig továbbra is kiemelt szerepe lesz a kulcsfontosságú kabinettalálkozásokkal kapcsolatos döntésekben, valamint a kereskedelemmel és kormányzati működéssel kapcsolatos döntéshozatal alakításában.¹⁰ Személyének fontossága már a kampány során megmutatkozott, az akkor még elnökjelölt Trump és különböző külföldi vezetők, mint például a japán elnök, Abe Sinzó közötti találkozásokon való részvétele nyomán.

Sikeres New York-i ingatlan-befektetői háttere, valamint az üzleti szféra és a liberális establishment felé kialakított kapcsolati hálója jó alapként szolgálhat arra, hogy összekötő szerepet játsszon az elnök és különböző befolyásos szereplők között.¹¹ Bár eddig kevés információ derült ki Kushner világnézetét illetően, ám a háttéréből kiindulva a jelenlegi Fehér Házban lévő tanácsadókhoz képest valószínűleg centristább elveket valló politikát folytat majd. Az elnökkel való közeli kapcsolatából és a vallási háttéréből fakadóan – ortodox zsidó vallást gyakorol – az izraeli–palesztin konfliktus kérdésének kulcsembere lehet a Fehér Házban.¹²

Michael Anton, az elnök stratégiai kommunikációért felelős megbízott helyettese

A Nemzetbiztonsági Tanács kommunikációért felelős megbízottja Michael Anton, aki Trump elnök adminisztrációjának egyik vezető értelmiségije. Kinevezése előtt George W. Bush elnök és a korábbi New York-i polgármester Rudy Giuliani beszédírójaként is dolgozott, valamint hozzájárult számos konzervatív lap publikációihoz. A korábbi írásaiban neokonzervatív elveket valló megbízott elkötelezett híve az elnök Amerika elsőbbségét érvényesíteni hivatott külpolitikai elképzeléseinek.

Michael Anton az elmúlt időszakban megjelent cikkeiben éles kritikát fogalmazott meg az amerikai elit liberális világnézetét¹³, illetve Amerikának a liberális világrend fenntartásában betöltött szerepét illetően.¹⁴ Ezen felül bírálta a demokrácia exportjának stratégiáját is, ami Anton szerint egyes régiókban elhibázott lépés volt, és nagyban aláásta Amerika tekintélyét. Véleménye szerint az amerikai külpolitikát a jólét, tekintély és béke hármásának elve mentén kellene építeni. Abban egyetért, hogy a második világháború óta domináló liberális nemzetközi világrend nagyon jól szolgálta ezeket a célokat, ám véleménye szerint mára az amerikai stratégia túlzottan expanzionista irányba mozdult el. Habár hangsúlyozza, hogy a jelenlegi konfliktusok hatékonyabb megoldása érdekében a szabadkereskedelemmel és a NATO-t érintő reformmal kapcsolatban szkeptikusnak kell lenni, nem tér ki egyértelműen olyan kérdésekre, amelyek az Oroszországi Föderációt, Kínát vagy az „Iszlám Állam” elleni harcot érintik.

¹⁰ John WAGNER, Ashley PARKER: [Trump's son-in-law, Jared Kushner, to join White House as senior adviser; no formal role for Ivanka Trump](#), [online], 2017. 01. 09. Forrás: [Washingtonpost.com](#) [2017. 04. 18.].

¹¹ May OPPENHEIM: [Ivanka Trump and Jared Kushner 'struggling to control Donald Trump as their influence wanes'](#), [online], 2017. 02. 02. Forrás: [Independent.co.uk](#) [2017. 04. 18.].

¹² Michael S. SCHMIDT, Eric LIPTON, Charlie SAVAGE: [Jared Kushner, Trump's Son-in-Law, Is Cleared to Serve as Adviser](#), [online], 2017. 01. 21. Forrás: [nytimes.com](#) [2017. április 18.].

¹³ Michael ANTON: [The Flight 93 Election](#), [online], 2016. 09. 05. Forrás: [Claremont.org](#) [2017. 04. 18.].

¹⁴ Michael ANTON: [America and the Liberal International Order](#), *American Affairs Journal*, 2017/1. 113–125. o.

Rex Tillerson, külügyminiszter

Az olajóriás Exxon korábbi vezérigazgatója több évtizednyi nemzetközi üzleti tapasztalattal és problémamegoldási szemlélettel vezeti a Külügyminisztériumot. A kongresszusi meghallgatáson megerősített külpolitikai nézetei alapvetően a hagyományos republikánus alapelvek mentén írhatók le: a globális amerikai vezetés melletti elköteleződés, a szövetségesek támogatása, határozott kiállás a nemzetbiztonsági érdekek mentén, valamint határozott fellépés az ellenfelekkel szemben. A beiktatási meghallgatásán kiemelte az amerikai szövetségesek fontosságát, ellenezte Japán és Dél-Korea nukleáris fegyverkezési törekvéseit, valamint hangsúlyozta az Oroszországi Föderáció és Kína szomszédos területein alkalmazott agresszió visszaszorításának fontosságát. Tillerson kritizálta Kínát, amiért nem elég együttműködő az észak-koreai nukleáris programmal kapcsolatos nyomásgyakorlás kérdésében, és ezzel együtt szankciók bevezetését is kilátásba helyezte az Észak-Koreával üzletelő kínai cégekkel szemben.¹⁵ Ugyanakkor kiemelte azt is, hogy amennyiben az USA bármilyen nyomást gyakorol más országokkal szemben, érdemes annak az amerikai gazdaságot érintő hatásával is foglalkozni.¹⁶ Ezen felül azt is nyomatékosította, hogy az Amerikai Egyesült Államok érdekében áll, hogy az Oroszországi Föderáció irányában meglévő kommunikációs csatornák nyitottak maradjanak, és amilyen kérdésben csak lehet, közös nevezőre jussanak az érintett felek. Tillerson kifejezte az Iránnal kötött nukleáris megállapodással kapcsolatos aggályait, de már nem azok teljes elvetését, hanem átfogó felülvizsgálatát emelte ki, és ezt a nézetét a francia külügyminiszterrel folytatott beszélgetése során is megismételte.¹⁷ A külügyminiszter a terrorizmus kapcsán az al-Kaida mellett a Muszlim Testvériséget is felsorolta a jelenlegi fenyegetések listáján.¹⁸

A kormányzat megközelítésével összhangban a Külügyminisztérium fókusza az előző, négyévente megjelenő Diplomáciai és Fejlesztési Felülvizsgálatban (Quadrennial Diplomacy and Development Reviews) felsorolt soft power kérdések helyett – emberi jogok, demokrácia szélesítése, klímaváltozás – az amerikai nemzetbiztonsági érdekeket hagyományos diplomáciai eszközökkel képviselő lépésekre irányul. Ennek megfelelően a terrorizmus elleni fellépés és a Hírszerző és Kutató Iroda (Department's Bureau of Intelligence and Research) tevékenységét elősegítő intézkedések várhatóan nagyobb hangsúlyt kapnak majd.¹⁹ Mindezt jól szemlélteti, hogy Tillerson távolléte a Külügyminisztérium által készített éves Emberi jogi jelentés bemutatójától jelzésértékű volt az adminisztráció változó prioritásait illetően. Ugyanakkor fontos megjegyezni, hogy hiába képviselne a kormányzat más irányvonalat, a Külügyminisztérium stratégiájának és napi működésének átalakítása időt vesz igénybe.

Összességében Tillerson külügyminiszter pragmatikus vezetőként ismert, de köztisztviselői pozíciót még nem töltött be. Nem valószínű azonban, hogy a politikai tapasztalat hiánya olyan nehézségeket támaszt elé, mint amelyeket az adminisztráción belül a megfelelő befolyásszerzés hiánya jelenthet. Ezt szemlélteti az is, hogy az adminisztráció első hónapjaiban Tillerson és támogatói kimaradtak néhány külpolitikai döntéshozatali folyamatból.²⁰ A külügyminisztériumi kulcspozíciók lassú betöltése szintén akadályozhatja a hatékony külpolitika alakítását és kivitelezését. A sokszor egymásnak ellentmondó állásfoglalások megjelenésének fényében elmondható, hogy Tillerson egyik fő feladata lesz a nemzetközi partnerek folyamatos tájékoztatása és megnyugtatása Amerika szövetségesei iránti elkötelezettségét illetően.

¹⁵ Nicole GAUETTE, Elise LABOTT: [Tillerson to warn China of sanctions over North Korea](#), [online], 2017. 03. 19. Forrás: Edition.cnn.com [2017. 04. 18.].

¹⁶ David E. SANGER, Matt FLEGENHEIMER: [In Rocky Hearing, Rex Tillerson Tries to Separate From Trump](#). [online], 2017. 01. 11. Forrás: nytimes.com [2017. 04. 18.].

¹⁷ [Tillerson: I didn't suggest scrapping Iran nuclear deal](#), [online], 2017. 02. 16. Forrás: Uk.businessinsider.com [2017. 04. 18.]

¹⁸ Nahal TOOSI, Josh DAWSEY: [Trump's team weighs retooling State to focus on terror](#), [online], 2017. 01. 18. Forrás: Politico.com [2017. 04. 18.].

¹⁹ Uo.

²⁰ [Former CEO Rex Tillerson Is Still Finding His Place as Secretary of State](#), [online], 2017. 02. 20. Forrás: Fortune.com [2017. április 18.].

James Mattis, védelmi miniszter

James Mattist korunk egyik legelismertebb és tehetségesebb katonatisztjeként tartják számon.²¹ 2013-as nyugdíjba vonulása előtt az iraki és afganisztáni műveletekben tevékenykedő amerikai csapatok felügyeletéért felelős Központi Parancsnokságot (US Central Command) irányította, illetve számos stabilizációs műveletben vett részt. Ennélfogva sokrétű tapasztalattal rendelkezik a közel-keleti régió és a terrorizmus elleni műveletek területén.

Nemzetbiztonsági kérdésekhez való hozzáállása a hagyományos republikánus alapelvek mentén írható le. Az elmúlt időszakban kritizálta az Obama-adminisztráció az Oroszországi Föderáció és Irán irányába tett lépéseit, mert azokat nem tartotta kellően erősnek az e hatalmak által jelentett fenyegetés mértékéhez képest.²² Hivatalba lépése óta a szövetségi rendszerek és a globális kapcsolatépítés fontosságát hangsúlyozza.²³ Ugyanakkor egyértelműen hangot adott Amerika és a Trump-adminisztráció NATO-n belüli egyenlőbb tehermegosztással kapcsolatos elvárásainak is.²⁴ Az Oroszországi Föderációval való kapcsolat javulását illetően szkeptikusnak mondható, és a közelmúltban Moszkva Kelet-Európában folytatott tevékenysége ellen való fellépést szorgalmazta.²⁵ Az új védelmi miniszter Kína Dél-kínai tengeren való tevékenysége ellen is felszólalt, és biztosította Japánt és más szövetségeseit Washingtonnak a térség biztonsága melletti elkötelezettségéről. Ezen felül februári ázsiai látogatása során felhívta Észak-Korea figyelmét arra, hogy amennyiben nukleáris fegyverek használatára kerül sor, mindenképpen határozott fellépésre számíton Amerika részéről.²⁶ Mattis azt is megerősítette, hogy az amerikai haditengerészet továbbra is biztosítja a Dél-kínai tenger szabad hajózási jogának gyakorlását, ezzel demonstrálva Amerika visszafogottságát a kínai lépéseket illetően.²⁷

Az előzetes utalások alapján Mattis védelmi miniszterként inkább külkapcsolati területekre fog fókuszálni, mintsem a Pentagon belső felügyeletére.²⁸ Ez utóbbit a helyettes védelmi miniszter Bob Work fogja koordinálni. Mattis egyik fő prioritása a védelmi költségvetés emelésének biztosítása lesz, amelyre vonatkozóan a Trump-adminisztráció már 10%-os kiadásnövelést terjesztett elő, amivel 54 milliárd dollárral nőne meg a védelmi büdzsé.²⁹ A beszerzések hatékonyságának, átláthatóságának és elszámoltathatóságának növelése érdekében várhatóan számos reformjavaslatot terjesztenek majd elő, amelyre már a 2017-es National Defense Authorization Act-ben történt is utalás.³⁰

²¹ Mark THOMSON: [Here's What You Need to Know About James 'Mad Dog' Mattis, Trump's Pick For Secretary of Defense](#), [online], 2016. 12. 01. Forrás: Time.com [2017. 04. 18.].

²² [General stating Russian aggression in Ukraine "much more severe" than U.S. treats it may become Defense Secretary](#), [online], 2016. 11. 19. Forrás: Unian.info [2017. 04. 18.].

²³ Dan LAMOTHE: [James Mattis is sworn in as defense secretary, pledges to build alliances](#), [online], 2017. 01. 20. Forrás: Washingtonpost.com [2017. 04. 18.].

²⁴ James MASTERS, Ryan BROWNE: [Trump defense chief Mattis tells NATO members to pay up](#), [online], 2017. 02. 15. Forrás: Edition.cnn.com [2017. 04. 18.].

²⁵ [General stating Russian aggression in Ukraine "much more severe" than U.S. treats it may become Defense Secretary](#), [online], Forrás: 2016. 11. 19. Forrás: Unian.info [2017. 04. 18.].

²⁶ [Mattis warns North Korea of 'overwhelming' response to nuclear use](#), [online], 2017. 02. 03. Forrás: Bbc.com [2017. 04. 18.].

²⁷ Brad LENDON: [Mattis: US will defend Japanese islands claimed by China](#). CNN, [online], 2017. 02. 04. Forrás: Edition.cnn.com [2017. 04. 18.].

²⁸ Shannon PETTYPIECE, Jennifer A. DLOUHY: [Trump to Propose 10% Defense Increase in Budget Plan, Aides Say](#), [online], 2017. 02. 27. Forrás: Bloomberg.com [2017. 04. 18.].

²⁹ Joe GOLUD: [European diplomats urge support for US soft power against Russia](#), [online], 2017. 03. 07. Forrás: Defensenews.com [2017. 04. 18.].

³⁰ Ben FITZGERALD, Alexandra SANDER, Madeline CHRISTIAN: [Defense Secretary Mattis has rare, brief chance for Pentagon reform](#), [online], 2017. 02. 27. Forrás: Thehill.com [2017. 04. 18.].

Nikki Haley, ENSZ-nagykövet

Észak-Karolina korábbi kormányzójaként Nikki Haley a Republikánus Párt egyik emelkedő csillagának számít. Tekintettel a külpolitikai és diplomáciai tapasztalat hiányára és a Donald Trumpgal még az elnökjelölti időszakban megvívott nyilvános vitáira, az USA ENSZ-képviselésének vezetésére vonatkozó kinevezése sokak számára váratlan volt. A pozíció hagyományosan nem tartozik a legfontosabbak közé az egyes kormányzatok nemzetbiztonsági csapatán belül, de a megfelelő személyiség, és az adminisztráción belüli politikai folyamatok megnövelhetik az ENSZ-nagykövet befolyását.

Kormányzóként Nikki Haleynek szűk lehetőségei adódtak arra, hogy részleteiben kifejtse külpolitikai nézeteit, de első nagyköveti megjelenéseivel egy tradicionális keményvonalas republikánus külpolitikai világgépet tárt elénk: a hagyományos világpolitikai ellenfelekkel szemben, mint Oroszország, Irán vagy Észak-Korea kritikus, az amerikai tekintély és értékek védelmében pedig rendkívül határozott. Kinevezése óta Haley nagykövet vált az adminisztráción belül Oroszország legélesebb kritikusává, és a hagyományos amerikai külpolitikai célok egyik leghatározottabb képviselőjévé. Tekintettel arra, hogy Rex Tillerson külügyminiszter gyakran kerüli a nyilvánosságot, Nikki Haley sok külpolitikai kérdésben láthatóbb volt, mint washingtoni felettese.³¹ Ugyanakkor nem egyértelmű, hogy a láthatósága és a karakteres nyilatkozatai a saját politikai stratégiájának a részét képezik és relatív politikai önállóságának a jelei, vagy a Trump-csapat gondosan megtervezett politikai stratégiájának részei. Bármelyik lehetőség is legyen a valóság, „mainstream” politikai nézetei és népszerű megjelenései alkalmat adnak neki arra, hogy a pozíciójához képest nagyobb befolyása legyen a hagyományos nemzetbiztonsági elit által egyre inkább dominált külpolitikai döntéshozatalra.

Mike Pompeo, a CIA igazgatója

A Trump-kormányzathoz való csatlakozása előtt Mike Pompeo a Thayer Aerospace igazgatójaként, illetve később, 2011–2017 között Kansas állam képviselőjeként dolgozott. Pompeót a Tea Party mozgalom keretében választották meg, amely a republikánus establishment külpolitikai nézeteinél is konzervatívabb álláspontot képvisel. Pompeo kritizálta az Obama-kormányzatot a katonai vezetők tiszteletlen eljárásban való részesítése, a guantánamói fogolytábor és a CIA titkos börtöneinek bezárására tett erőfeszítései miatt³², valamint az adminisztráció azon célját, hogy a kihallgatások megfeleljenek a kínzást tiltó jogszabályokban foglaltaknak.³³ Ugyanakkor támogatta az NSA amerikai és külföldi vezetőkre vonatkozó megfigyelési programjait.³⁴ Az igazgató azt nyilatkozta, hogy azok a muszlim vezetők, akik elítélik az iszlám nevében elkövetett terrortámadásokat, ugyanúgy felelősek azokért a cselekményekért.³⁵ Támadta Hillary Clintont a bengázi konfliktus kezeléseért, valamint azért, mert szerinte az akkori külügyminiszter nem állt ki az embereiért.

Amikor január végén Pompeo a CIA élére került, elsődleges feladatának az elnök és az ügynökség kapcsolatának helyreállítását tekintette. Mivel a CIA korábbi vezetősége támogatta a Clinton-kampányt, Trump a választási győzelme után a legtöbb meghallgatást kihagyta, a CIA-t információk kiszivárogtatásával vádolta, valamint elutasította az ügynökség azon állításait, melyek szerint az Oroszországi Föderáció beavatkozott volna az amerikai választásokba. Habár az elnök kemény vádakkal illette a CIA-t, az új igazgató kinevezése

³¹ Daniel W. DREZNER: [Why Nikki Haley is exercising outsized influence over U.S. foreign policy](#), [online] 2017. 04. 12. Forrás: Postandcurier.com [2017. 04. 18.] és Eliana JOHNSON: [Haley eclipses Tillerson on Trump's foreign policy ladder](#), [online], 2017. 04. 03. Forrás: Politico.com [2017. 04. 18.].

³² [Senate debates Guantanamo in first hearing on closing prison since 2009](#), [online], 2014. 07. 24. Forrás: Theguardian.com [2017. 04. 18.].

³³ Julie HIRSCHFELD DAVIS: [Trump Turns to His Right Flank to Fill National Security Posts](#), [online], 2016. 11. 18. Forrás: Nytimes.com [2017. 04. 18.].

³⁴ Dion LEFLER: [NSA is doing 'important work', Pompeo tells Wichita State students](#), [online], 2013. 11. 04. Forrás: Mcclatchydc.com [2017. 04. 18.].

³⁵ Pete KASPEROWICZ: [GOP lawmaker: US Muslim leaders 'complicit' in terrorist attacks](#), [online], 2013. 06. 11. Forrás: Thehill.com [2017. 04. 18.].

Stratégiai Védelmi Kutatóközpont

ELEMZÉSEK 2017/12.

remélhetőleg enyhíti a kialakult feszültségeket.³⁶ Pompeo háborút támogató nézeteit sokan támogatják a hírszerzési terület szakemberei közül, de a Fehér Házra gyakorolt hatásának mértéke jelenleg még nem látható egyértelműen.

John Kelly, belbiztonsági miniszter

Mattishez és H. R. McMasterhez hasonlóan John Kelly is katonai múlttal rendelkezik, több mint 40 évig szolgált a tengerészgyalogságnál. A déli parancsnokságnál tett parancsnoki szolgálata során Közép- és Dél-Amerikáért, Kubáért és a guantánamói fogolytáborért volt felelős. Az elnök katonai hátterén kívül azért is választotta miniszterré Kellyt, mert a déli határon megjelenő fenyegetésekkel – határvédelem kérdése, illegális bevándorlás és drogkereskedelem – kapcsolatban átfogóbb képpel rendelkezik.³⁷

Habár a Belbiztonsági Minisztérium (Department of Homeland Security – DHS) az egyik legnagyobb szolgálat, hagyományosan kevesebb befolyással bír a szakpolitikák alakításában, és nagyobb a felelőssége azok végrehajtásában. Ettől függetlenül a Trump-adminisztráció sokat hangsúlyozta a bevándorlási kérdéseket, amelyek kezelésében a DHS-nek kiemelt szerepet szánnak. Kelly a Mexikóval határos országok látogatásakor már tapasztalhatta a Fehér Ház és a bevándorlási reformokat végrehajtó szervekkel együttműködni nem hajlandó országok közötti feszültséget.³⁸

A bevándorlás témája vitatott kérdésnek számít, de Kelly megbízható támogatója a Trump-adminisztráció döntéseinek. Ez látható a déli határokon tervezett fal építésének támogatásából és abból is, hogy erősen bírálta azt, hogy a szövetségi bíróság a bizonyos muszlim államokat érintő bevándorlási tilalom visszavezetését elutasította.³⁹

Ki fog irányítani?

Mínthogy az adminisztráción belül nagyon különböző világnézetek ütköznek, természetesen felmerül a kérdés, hogy kinek a szava érvényesül majd nagyobb arányban a nemzetbiztonsági kérdéseket illetően? Az egyik kulcsterület e tekintetben a költségvetés kérdése. A 2017-es évre vonatkozó költségvetési tervezettel kapcsolatban az elnök elmondta, hogy a Külügyminisztérium és a külföldi segélyek finanszírozását 28,5%-kal⁴⁰ csökkenti majd, míg a Védelmi Minisztérium erőforrásaira szánt összeget 10%-kal fogja növelni.⁴¹ Az elmúlt évek trendjei alapján is a Védelmi Minisztérium külpolitikai kapcsolatban folyamatosan növekvő szerepére lehet számítani. A regionális parancsnokságok egyébként is nagyobb mértékben álltak kapcsolatban a külföldi kormányokkal, mint maguk a nagykövetségek, és különösen igaz ez a konfliktusos területeken.⁴² A Védelmi Minisztérium már olyan területek felett is átvette a pénzügyi ellenőrzést a Külügyminisztériumtól, mint a külföldi partnerek katonai erőinek és terrorizmus elleni fellépésének támogatása. Az adminisztráció korai döntései az iraki–szíriai és az afganisztáni hadszíntereket érintő csapaterősítésekről szintén jelzik a Pentagon meghatározó befolyását a nemzetbiztonságot érintő központi jelentőségű kérdésekben.

³⁶ Greg MILLER: [Senate confirms Mike Pompeo as CIA director](#), [online], 2017. 01. 23. Forrás: Washingtonpost.com [2017. 04. 18.].

³⁷ Russell BERMAN: [The Donald Trump Cabinet Tracker](#), [online], 2017. 03. 02. Forrás: Theatlantic.com [2017. 04. 18.].

³⁸ Fontos kiemelni, hogy a DHS bírálja el a menekültügyi kérelmeket is, így befolyása van erre a területre is. Danny VINIK: [What John Kelly could really do at DHS](#), [online], 2016. 12. 08. Forrás: Politico.com [2017. 04. 18.].

³⁹ [John Kelly says he doesn't 'have a clue' what a sanctuary city is](#), [online], 2017. 02. 11. Forrás: Nydailynews.com [2017. 04. 18.].

⁴⁰ Nafeesa SYEED, Nick WADHAMS: [Trump Seeks to Cut State Department, UN for 'America First'](#), [online] 2017. 03. 16. Forrás: Bloomberg.com [2017. 04. 18.].

⁴¹ Roxana TIRON: [Trump Seeks \\$639 Billion for Defense Department, Up 10%](#), [online] 2017. 03. 16. Forrás: Bloomberg.com [2017. 04. 18.].

⁴² James F. JEFFREY: [To Save the State Department, Rex Tillerson May Have to Break It](#), [online] 2017. 02. 03. Forrás: Foreignpolicy.com [2017. 04. 18.].

Stratégiai Védelmi Kutatóközpont

ELEMZÉSEK 2017/12.

A Külügyminisztérium erőforrásainak további csökkentése ugyanakkor negatív hatással lehet a kormány külpolitikai kérdésekben való egységes álláspontjának közvetítésében és erősítésében. Ebben a kontextusban fontos megemlíteni, hogy a Trump-kormányzat jelentős lemaradásban van a kulcsfontosságú külpolitikai és nemzetbiztonsági pozíciók betöltését illetően. Ez különösen igaz a Külügyminisztériumra, ahol sok felső vezetői posztra továbbra sem nevezett ki senkit Trump elnök. Ez jelentős kihívást állít a Külügyminisztérium hatékony működése elé, nemcsak a nemzetközi partnerekkel való kapcsolattartásban, hanem a kormányzat belüli döntéshozatalban is. Ugyanakkor az Egyesült Államokat érő komplex kihívásokra tekintettel elengedhetetlen lenne az „átfogó megközelítés” alkalmazása a nagyhatalmaktól a helyi terrorista csoportokig.

Az USA partnerei számára továbbra is aggasztó és a kormányzat kiszámíthatóságára és hitelességére vonatkozóan negatív hatással vannak az adminisztráció kulcsfontosságú külpolitikai kérdéseket érintő, sokszor ellentmondásos üzenetei és az elnök nem hagyományos kommunikációs stílusa. Ugyanakkor az elnöki adminisztráció hivatalban eltöltött – korántsem zökkenőmentes – első pár hónapja után már a folyamatok és a döntéshozatali mechanikák normalizálódására utaló jeleket láthatunk. Ezt az állítást erősítik például a muszlim országokat érintő beutazási tilalom⁴³ második, már enyhébb tervezete, vagy a tény, hogy a nemzetbiztonsági tanács tagjai ismételtelen részt vehetnek az elnök külföldi vezetőkkel folytatott telefonbeszélgetéseinek lebonyolításán.⁴⁴

Kilátások az európai szövetségesek számára

Donald Trump kampánya során számos – az európai vezetők számára – aggasztó kijelentést tett, leginkább a NATO elavultságával, Putyin iránti tiszteletével vagy az „Amerika elsőbbsége” stratégiával kapcsolatban. Az első pár hónapot megvizsgálva elmondhatjuk, hogy ugyan ezek az állítások kissé túlzónak bizonyultak, egyértelműen mutatják az elnök által képviselt irányokat.

A Trump-adminisztráció várhatóan nagyobb nyomást fog helyezni az európai szövetségesekre a védelmi költségvetésük emelését illetően. Erre a megfelelő eszközrendszer is rendelkezésre áll az Egyesült Államoknak, beleértve az Európában állomásozó amerikai katonai jelenlét csökkentését, a Készenléti Akciótervben (Readiness Action Plan – RAP) foglalt kötelezettségek és támogatások megvonását, bizonyos amerikai képességek kivonását (például rakétaelhárítás, AWACS), vagy pusztán bizonyos európai védelmi intézkedésre nyújtott támogatást csökkentését. Ugyanakkor a NATO-ból való hirtelen kilépés valószínűtlen lehetőség, és az adminisztráció elkötelezett a szövetség fenntartása mellett, valamint a komplex biztonsági kihívások ellen való fellépés iránt. Igaz mindez annak ellenére is, hogy az elnök első európai látogatását a *The Atlantic* „katasztrofálisnak” minősítette, miután Trump nem állt ki nyilvánosan a NATO 5. cikkelyének megerősítése mellett.⁴⁵ A transzatlanti kapcsolatok erodálódását pedig jól jelezték Angela Merkel szavai, amelyekben a kancellár hangsúlyozta, az európaiak számára eljött az idő, hogy saját kezükbe vegyék sorsukat, mert nem számíthatnak már többé az Egyesült Államokra és az Egyesült Királyságra.⁴⁶

A Trump elnök és Putyin lehetséges közeledéséről szóló cikkek ellenére egy esetleg reset 2.0-ra (az Obama-kormányzat igen rövid életű kezdeményezéséhez hasonlóan) kevés esély mutatkozik. A jelenlegi helyzetben bármilyen Krímmel vagy Kelet-Ukrajnával kapcsolatos engedmény esélye igen távolinak tűnik. A Trump-adminisztráció folytatta az utolsó NATO-csúcson hozott döntések implementálását. Ezzel együtt az adminisztrációban lévő volt katonák túlsúlyának köszönhetően valószínűleg az erős katonai kiállás stratégiája fog megvalósulni. Ennek ellenére a Trump-kormányzat a jövőbeli oroszpolitikájától függetlenül nagy nyomást

⁴³ [The Travel-Ban Do-Over](#), [online], 2017. 03. 06. Forrás: Nationalreview.com [2017. 04. 18.]

⁴⁴ Tara PALMERI: [NSC Staff allowed back into the Oval Office for Trump's foreign calls](#), [online] 2017. 03. 08. Forrás: Politico.com [2017. 04. 18.].

⁴⁵ David FRUM: [Trump's Trip Was a Catastrophe for U.S. – Europe Relations](#), [online], 2017. 05. 28. Forrás: Theatlantic.com [2017. 06. 01.].

⁴⁶ Giulia PARAVICINI: [Angela Merkel: Europe must take 'our fate' into own hands](#), [online], 2017. 05. 28. Forrás: Politico.eu [2017. 05. 30.].

Stratégiai Védelmi Kutatóközpont

ELEMZÉSEK 2017/12.

fog helyezni az európai szövetségesekre a védelmi költségvetések növelése érdekében. Lehet, hogy a kormányzat katonai nyomást fog gyakorolni az oroszokra, egyúttal azonban csökkenteni fogja NATO-kötelezettségeit azáltal, hogy a „jobban teljesítő” tagállamok területére koncentrálja a meglévő katonai képességét.

Az „Iszlám Állam” elleni együttműködés Szíria területén szintén bonyolult kérdésnek tűnik. Bármilyen, Aszád elnöknek vagy az Oroszországi Föderációnak tett engedmény az USA iraki befolyásának csökkenését, a szunnita szövetségesekkel való kapcsolatok komplexitásának növekedését, valamint az ország Iránnal szembeni pozíciójának gyengülését jelentené. Egyre valószínűtlenebbnek tűnik az is, hogy az adminisztráció zöld utat adna Aszád elnöknek és Oroszországnak Szíriával kapcsolatban, hiszen ez nagyban megnehezítené a kurd szövetségesek és a regionális szövetséges Törökország közötti konfliktus visszaszorításának lehetőségét is. Erre utal Trump elnök áprilisi döntése a rakétacsapások megindítására a vegyi fegyverek bevetésére való megtorlásként és júniusban a szíriai kormányerők SU–22-es vadászgépének lelövése is, amelyek ugyan nem tekinthetők fordulópontnak, de világosan jelzik az adminisztráció azon szándékát, hogy korlátozza Aszád szíriai elnök mozgásterét.

Már láthatjuk annak a jeleit, hogy az USA nagyobb katonai beavatkozást eszközöl Afganisztánban és az „Iszlám Állam” elleni harcban részben a terrorista csoportok felszámolásának gyorsítása érdekében, részben pedig azért, hogy meghatározó hatalomként lehessen jelen a régióban. Az európai szövetségesek részvétele az „Iszlám Állam” elleni harcban pedig jelzésértékű lesz az adminisztráció számára az egyenlőbb tehermegosztásban való hajlandóságot illetően.

Ahogy azt a nukleáris megállapodás újratárgyalására irányuló szándékok is jelzik, az adminisztráció Teheránnal szemben is keményebben fog fellépni, de ennek gyakorlati oldalát egyelőre még nem látjuk. A két fél közti feszültség eszkalálódása akár az Egyesült Államoknak a nukleáris megállapodásból való kilépésével is zárulhat, ám egyelőre egy ilyen döntés nemzetközi támogatottsága – néhány szunnita szövetséges és Izrael kivételével – nem tűnik megalapozottnak. Ahogy azt az első amerikai és izraeli vezetők közötti találkozásokon láthattuk⁴⁷, az elnökség számára az izraeli–palesztin kérdés megoldása nem jelent prioritást. Azonban az adminisztráció valószínűleg támogatóbb lesz az ellentmondásokat kiváltó izraeli eszközök alkalmazását illetően. Az elnök tágabb Közel-Kelet politikájával kapcsolatban a hagyományosnak mondható amerikai–szaúdi partnerség ismételt megerősödésére számíthatunk, amit jól jelzett Donald Trump rijádi látogatása is, amelynek során az elnök – számos muszlim vezető előtt – kritizálta az iráni befolyás növekedését a térségben.⁴⁸

⁴⁷ Barak RAVID: [Trump-Netanyahu Meeting: Ignorance, Contradictions and Empty Talk of a Deal](#), [online], 2017. 02. 16. Forrás: Haaertz.com [2017. 04. 18.].

⁴⁸ Gregory KORTE: [In speech to Muslim leaders, Trump condemns 'Islamic extremism'](#), [online], 2017. 05. 21. Forrás: Udatoday.com [2017. 06. 01.].

Stratégiai Védelmi Kutatóközpont ELEMZÉSEK 2017/12.

Az „SVKK Elemzések” 2003 óta a Kutatóközpont munkatársainak tematikus szakpolitikai elemzéseit megjelentető időszakos kiadvány, melyben a szerzők független kutatói álláspontjukat közlik.

Az NKE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont független szakpolitikai kutatóintézet, a kiadványaiban megjelenő elemzések, álláspontok, vélemények nem feltétlenül tükrözik a szerkesztőség vagy a kiadó véleményét. Az elemzésben foglalt információk, adatok, megállapítások tájékoztatás céljából készültek.

Kiadó: Nemzeti Közszolgálati Egyetem

Szerkesztés és tördelés:
Bazsó Márton, Etl Alex, Tálás Péter

A kiadó elérhetősége:

1581 Budapest, Pf. 15.

Tel: 00 36 1 432-90-92

E-mail: svkk@uni-nke.hu

2012– : NKE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések (ISSN 2063-4862)

2011–2012: ZMNE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések (ISSN 2063-4854)

2007–2011: ZMNE Stratégiai Védelmi Kutatóintézet Elemzések (ISSN 2063-4854)

2003–2007: ZMNE Stratégiai Védelmi Kutatóközpont Elemzések (ISSN 2063-4854)

© Péczeli Anna, Varga Gergely 2017
© Nemzeti Közszolgálati Egyetem, 2017